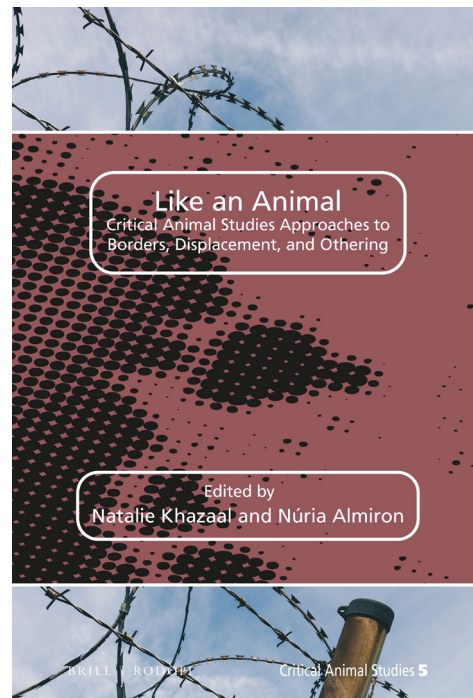

Globaalien kriisien aikakausi ja monenlaiset turvapaikanhakijat

Natalie Khazaal & Núria Almiron:
Like an Animal: Critical Animal Studies Approaches to Borders, Displacement, and Othering. Brill 2021.

Brill-kustantamon Critical Animal Studies -kirjasarjan viidennen artikkelikokoelman nimi kertoo teoksen olennaisimmat teemat: se esittelee kriittisen eläintutkimuksen lähestymistapoja rajoihin, pakolais- ja siirtolaiskysymyksiin sekä toiseuttamiseen. Sen ovat toimittaneet apulaisprofessorit Natalie Khazaal ja Núria Almiron. Teoksen lähtökohta on vastata kysymyksen, miksi on tarpeen pohtia ihmisten pakkosiirtojen ja pakolaiskysymysten sekä lajismin eli lajisorron risteymiä. Mikä rooli ihmis–eläin-eronteolla on rasismissa, etnosentrismissä ja luokkakysymyksissä erityisesti globaalien muuttoliikkeiden kriiseissä?

Monitieteisellä kokoelmalla on kaksi tavoitetta. Ensinnäkin se haluaa kutsua raja- ja maahanmuuttotutkimusta pohtimaan laajempaa sosiaalisen oikeudenmukaisuuden näkökulmaa, joka sisällyttää mukaan muunlaiset eläimet.

Suomen kielellä voitaisiin puhua ylilajisesta tai lajiriippumattomasta oikeudenmukaisuudesta. Toinen tavoite on aloittaa keskustelu siitä, että nämä muunlaiset eläimet voivat myös olla pakolaisia ja turvapaikan tarpeessa. Miten ihmiset voisivat huomioida muiden eläinten haluja ja tarpeita pakolaiskysymysten näkökulmista?

Kirjoittajat ovat tutkijoita muun muassa journalismin, median, viestinnän, oikeustieteen, antropologian ja sosiologian aloilta. Kirjan tarkoituksena on laajentaa rajatutkimusta siten, että eläinnäkökulmat tulevat huomioonotetuiksi myös

niillä aloilla ja sellaisten tutkijoiden ja lukijoiden parissa, jotka eivät itse tee eläintutkimusta tai ole eläinaktiiveja. Kirja ei siis ole tarkoitettu vain niille, jotka jo ovat tuttuja kriittisen eläintutkimuksen näkökulmille. Sille löytynee lukijoita tutkijoiden, journalistien, ihmis- ja eläinoikeusaktivistien ja opiskelijoiden parista. Teemat kiinnostanevat eläinetiikan ja eläinten oikeuksien, rauhantyön, ympäristöliikkeen, väkivallattomuuden tutkimuksen ja kansainvälisten suhteiden kentillä.

Teos on jaettu kolmeen osioon: Ensimmäinen käsittelee ihmis–eläin-erontekoa, toinen politiikkaa, aktivismia ja lainsäädäntöä sekä mediarepresentaatioita, jotka liittyvät erontekoon ja jakolinjoihin. Vaikka kolmas osio on koottu mediarepresentaatiotutkimuksesta, mediaa käsitellään ja painotetaan muutenkin koko teoksessa. Esimerkiksi kokoelman toinen toimittaja Natalie Khazaal kirjoittaa turvapaikanhakijoiden elämellistämistä. Hän käsittelee bulgarialaisia ja libanonilaisia uutistekstejä ja luokittelee aineistosta suoraa elämellistämistä, epäsuoraa elämellistämistä ja infrahumansiatiota. Turvapaikanhakijoihin liitetään paitsi selvää elämellistämistä, myös pelkoa, uhkaa ja ennakkoluuloja. Ei-turvapaikanhakijat ovat ”ylempiä” tai täydempiä ihmisiä, ja turvapaikanhakijat ja maahanmuuttajat ”petoja”. Toinen toimittaja Núria Almirón käsittelee ihmis-eläin-erontekoa esitellen kaukana kärsivien ihmisten ja muiden eläinten representaatiota me-

dioissa ja solidaarista kommunikaatiota.

Kirjassa esitetään, että ihmiskeskeinen humanismi ei problematisoi lajistista rajaa. Esimerkiksi humanitaarinen apu sisältää ajatuksen, että sitä tarvitsevat vain ihmiset, vaikka luonnonkatastrofit, ilmastokriisi ja ihmisten toiminta valtioiden välisillä rajoilla vaikuttavat myös muiden kuin ihmisten elinympäristöihin ja elinmahdollisuuksiin. Ihmis–eläin-ero onkin surullisenkuuluista raja, vaikkakin toisenlainen kuin konkreettinen ja jopa fyysinen raja valtioiden välillä. Muunlajisten eläinten muuttaminen ei ole pelkäämään ”luonnollista” ja vapaaehtoista, vaan myös ne muuttavat tahtomattaan ja niitä myös salakuljetetaan. Miljardit luonnonvaraiset eläimet joutuvat siirtymään eri alueille, kohtaavat rajoilla muureja ja kulkemisen esteitä kuten elinympäristöjä halkovia tappavia teitä ja menettävät elinympäristöjään ihmistoiminnan takia. Rajat ovat paljon muutakin kuin valtioiden ja eri olentojen väliin piirrettyjä viivoja. Filosofi ja aktivisti Steven Best kirjoittaa Yhdysvaltain ja Meksikon välisen rajan pseudoturvallisuusjärjestelyistä ja niiden vaikutuksista villieläimiin ja ekosysteemeihin. Ongelma ei ole ainoastaan muurit ja aidat vaan myös liikenne, yövalot ja tarkastuspisteet. Kriittiset eläintutkijat maantieteen alalta ovat haastaneet lajistisia lähtökohtia maantieteellisten tilojen tutkimuksessa. Ihmisten ja toisten eläinten sortoa normalisoidaan liikkumisen rajoittamisella ja hallinnalla erilaisissa pai-

koissa, kuten huutokaupoissa, eläintarhoissa, teurastamoissa, tutkimuslaboratorioissa, vankiloissa ja pakolaisleireillä.

Lajismi on perusta ihmisten eläimellistämiseksi. Se on kehikko, jossa rasismi toimii. Tätä voi tarkastella esimerkiksi tutkimalla kielenkäyttöä pakkomuuttajista. Vaarallisuutta kaiuttava puhe pakkomuuttajia, turvapaikanhakijoita ja maahanmuuttajia vastaan rationalisoi näiden ihmisten sortoa. Ihmisten kutsuminen koiriksi, pedoiksi, susiksi ja toukiksi on mahdollista vain lajisyrjivien rakenteiden mahdollistamana. Epäinhimillistäminen toimii siten, että yksilö tai ryhmä alennetaan vähemmän ihmisiksi ja lähemmäksi ajateltua ei-ihmiseläinten tasoa. Epäinhimillistävien herjasanojen käyttö on emotionaalista pahoinpitelyä, jolla on myös tappavia seurauksia. Kun ihminen eläimellistetään, häneltä viedään oikeudet ja moraalinen huomioonottaminen, sillä lajistisessa yhteiskunnassa muut kuin ihmiseläimet ovat vailla oikeuksia. Epäinhimillistäminen eläimellistävänä tekona toimii siis ainoastaan silloin, kun "eläin" nähdään tapettavana ja riistettävänä.

Presidentti Donald Trumpin retoriikka tulee useammassa kohdassa artikkeleissa esiin. Syksyllä 2019 USA Today raportoi, että Trump oli käyttänyt parin vuoden aikana maahanmuuttajista yli 500 kertaa eläimiin ja hyökkäävyyteen viittaavia termejä. Tällainen toiseuttamisen taktiikka, ihmisten toisarvoistaminen, on mahdollista vain lajistisessa hie-

rarkiassa, jossa muita eläimiä pidetään alempiarvoisena ja jopa arvottomina. Eläimellistäminen ja toiseuttaminen ovat osa usein paitsi rasismia, myös seksismiä. Amerikanmeksikolaista ja ekofeminististä analyysiä nationalistisesta puheesta teoksessa tekee väitöskirjatutkija Garrett Bunyak. Ekofeminismistä, kriittisestä eläintutkimuksesta ja lajienvälisestä sosiaalisesta oikeudenmukaisuudesta kai-vattaisiin pian lisää myös suomenkielistä luettavaa.

Koska kapitalismi ja ilmastokriisi vaativat katastrofaaliset veronsa yhteisellä planeetallamme, ympäristötuhon ytimessä olevat väkivallan mekanismit ja lajienväliset ja sisäiset risteävyydet vaativat akuutisti huomiota. Sen sijaan, että keskitymme asioihin sektoreittain ja arvotamme sorron uhreja, olisi keski-tyttävä kokonaisuuksiin, yhtäaikaisten eri sorron muotojen vastustamiseen ja kohteiden vapauttamiseen. Tässä kokonaisuudessa olisikin monta tekstiä ja tutkijaa, joiden ajatuksia ja analyysiä soisi käännettävän myös suomen kielelle. Rodusta ja intersektionaalisuudesta kirjoittava Debra Merskin siteeraa politiikan teoreetikko Dinesh Wadiweliä: Lakkaa kohtelemasta eläimiä siten kuin me kohtelemme eläimiä – tällöin ei ole enää mahdollista kohdella ihmisiä kuin eläimiä.

TIINA OLLILA
Turun yliopisto
tiina.m.ollila@utu.fi